

Manipulacije v znanstvenih objavah

Revija *Physics World* je konec marca 2021 v zvočnem prispevku [1] poročala o spornih znanstvenih publikacijah. Svoje izkušnje je predstavila gospa Kim Eggleton, ki se ukvarja s tovrstnimi problemi v ustanovi Institute of Physics (IOP). Ta inštitut izdaja kakih devetdeset revij s področja fizike ali s fiziko povezanih ved.

Nepравilnosti pri objavljanju, kot so plagiat, imajo lahko za povzročitelja hude posledice, a se vseeno dogajajo. Prepisovanje je groba kršitev, a obstajajo tudi drugačne, manj očitne bližnjice do objave v znanstveni reviji.

Včasih avtor članka sam predlaga recenzenta in da zanj lažen elektronski naslov (po možnosti zelo podoben pravemu). Ta prošnjo urednika za recenzijo preusmeri k avtorju.

Do nedavnega so revije bile zelo zadržane pri umikanju in preklicevanju slabih objavljenih člankov. Bale so se, da bi to negativno vplivalo na njihov ugled. Poleg tega se lahko znanstvenik enostavno zmoti in včasih recenzent to spregleda. Ampak prav je, da se napake, tudi če niso bile narejene namenoma, obelodanijo in popravijo, če je to mogoče. Umik članka pa mora biti utemeljen in razložen.

Oglejmo si še en iznajdljiv trik. Javili so se »organizatorji konference«, ki so reviji predlagali tematsko številko o rezultatih srečanja, na katerem naj bi sodelovali slavni znanstveniki, ki naj bi tudi recenzirali prispevke. Več revij je tako moralo preklicati že objavljene celotne tovrstne izdaje.

V nekaterih ustanovah so vodilni avtomatično soavtorji članka, čeprav znanstveno k objavi niso prispevali. To je težko rešljiv problem, če morajo mladi raziskovalci podpisati pogodbe, v katerih pristajajo na tako politiko. Pomaga, če pri člankih z več avtorji uredništvo zahteva, da je navedeno, kaj so posamezni avtorji prispevali.

Mogoče je postati soavtor članka, če plačaš ustrezno vsoto. Ko je članek že odobren, včasih originalni avtorji na določenih mestih v družbenih omrežjih objavijo ponudbo za soavtorstvo in zahtevani znesek. Interesenti, ki jim manjka kaka točka pri reelekciji ali napredovanju in jim je vsebina blizu, nakažejo denar. Originalni avtorji nato pišejo uredniku, da so pozabili navesti tega in tega ...

Zgodi se, da avtorji zahtevajo umik predloženega članka, verjetno zato, ker so članek poslali več revijam in je bil sprejet v kako drugo, ki se jim zdi bolj prestižna. Vendar večkrat ugotovijo, da to ne gre ...

Pogosto taka dejanja opravičujejo s pritiskom po objavljanju (»objavljaj ali propadi«). A brali smo o primerih, ko so uveljavljeni znanstveniki, ki se jim ni bilo treba bati za službo, kot po tekočem traku objavljali lažne študije.

Nizozemska mikrobiologinja Elisabeth Bik pravi, da so za nepravilnosti odgovorni predvsem: permisivna akademska kultura, pomanjkljiva kontrola drugih raziskovalcev, velike denarne stimulacije za objave in spravljiva na-

cionalna politika do takih prekrškov.

Na Kitajskem je Univerza v Nandžingu pred desetletji začela z majhnimi denarnimi nagradami za objave v fizikalnih revijah z visokim faktorjem vpliva. Prišla je na prvo mesto po obsegu objav v več zaporednih letih. Zato so jo začele posnemati druge ustanove. Nagrade so bile vedno večje in so hitro znesle eno ali več mesečnih plač mladega profesorja, odvisno od faktorja vpliva (Impact Factor). Objava v revijah *Nature* in *Science* je kitajskim znanstvenikom prinesla največ – leta 2016 v povprečju okrog 44 tisoč dolarjev za članek. Najvišja nagrada je bila takrat celo 165 tisoč dolarjev [2], kar je bilo za kitajske razmere ogromno. Lansko leto je kitajska vlada tovrstne denarne nagrade prepovedala in zahtevala, naj število člankov ne bo edino merilo za napredovanje. Več pozornosti naj bi posvetili originalnosti in kakovosti objavljenega. Številni kitajski znanstveniki se s tem ne strinjajo. Ekscesov bo morda manj, a verjetno bo tudi manj navdušenja za raziskave in objave.

Prej omenjena doktorica Elisabeth Bik je znana predvsem po razkrinkanju kopiranja slik v člankih. Včasih gre za večkratno prodajanje iste slike v različnih kontekstih, včasih za »izposojajo«. Gospa Bik ima popularen Twitter račun in si je, kot sama navaja v predstavitvi, prisluzila oznake: »propadla znanstvenica, premaknjena, lovka na čarovnice«. Dejansko je za eno leto prekinila znanstveno kariero, da bi se posvetila raziskovanju zlorab. Tudi zgoraj omenjena Kim Eggleton pravi, da razčiščevanje tovrstnih primerov ni prav nič prijetno.

Institute of Physics (IOP) ponuja certifikat *IOP Trusted reviewer* za področje fizike. Pogoji je izdelava odlične recenzije in tečaj, v katerem se slušatelji seznanijo tudi s triki, s katerimi se skušajo nekateri dokopati do objav. To ni edini tovrstni certifikat.

Ustanova IOP uvaja tudi **dvojno slepo recenzijo**, kar pomeni, da urednik recenzentu ne posreduje imena avtorja. Ta novost je bila v glavnem lepo sprejeta. Avtorji imajo večinoma občutek, da je recenzijski postopek bolj objektivni. Vsekakor je to boljše za mlade raziskovalce in tiste z obrobja znanstvenega sveta.

LITERATURA

- [1] H. Johnston, *Finding silicon's Holy Grail at long last, how to recognize and prevent »publication misconduct«*, Physics World Podcast, dostopno na physicsworld.com/a/finding-silicons-holy-grail-at-long-last-how-to-recognize-and-prevent-publication-misconduct/, ogled 25. marca 2021.
- [2] *Paid to Publish – the Chinese Cash Cow*, Enago Academy, 21. maj 2018, dostopno na www.enago.com/academy/paid-to-publish-the-chinese-cash-cow/, ogled 25. marca 2021.

Peter Legiša